

ÕIGUSTE JA KOHUSTUSTE RISTTEE: Lugu sellest, kuidas Merident Presi 25 aastat tagasi Inimõiguste Instituudi moodustas. **Meri** uskus, et inimõigused kujunevad Eesti Assamallaks – kohalikuks Waterlooks, otsustavaks lahinguks ja saatusliku kaotuse võimaluseks. Instituudi juht **Vootele Hansen** kirjeldab veerandsadat aastat ning tänast päeva.

Kodune Assamalla

ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni 44. aastapäeval, 10. detsembril 1992 moodustati tollase Vabariigi Presidendi **Lennart Mere** algatusel Tallinnas Inimõiguste Instituut. Värske organisatsiooni patrooniks jäi president ise. Järgmise, 1993. aasta 6. veebruaril valiti instituudile esimene juhatus ja seejärel kinnitati põhikiri. Sellega sai alguse Eesti esimene inimõigustega tegelev organisatsioon, mis on tänaseks järjepidevalt 25 aastat tegutsenud.

Miks oli Eestile sellist organisatsiooni vaja? President Lennart Meri sõnas juhatuse valimistel peetud kõnes nii: “Aastal 1991 ütlesin pressikonverentsil Eesti ajakirjanikele, et inimõigused kujunevad Eesti Assamallaks. Neile, kes Eesti pärimustega tuttavad ei ole, lubatagu selgitada, et Assamalla kui kujund tähendab Waterlood või Stalingradi, teiste sõnadega otsustavat lahingut ja saatusliku kaotuse võimalust.”

Sellega kinnitas president, et Eesti iseseisvusliikumine oli tihedalt seotud inimõiguste taotlemisega. Sõna-, ühinemis- ja liikumisvabaduse nõudmine ning enda väärkuse taastamine oma pere ja rahva loos tõe rääkimise ja vale hülgamisega oli osa iseseisvuse saavutamisele viinud protsessist.

Tollases olukorras pidas peaminister Mart Laar vajalikuks teavitada ka ÜRO peasekretäri Boutros Boutros-Ghalit inimõigustega tegeleva organisatsiooni loomisest.

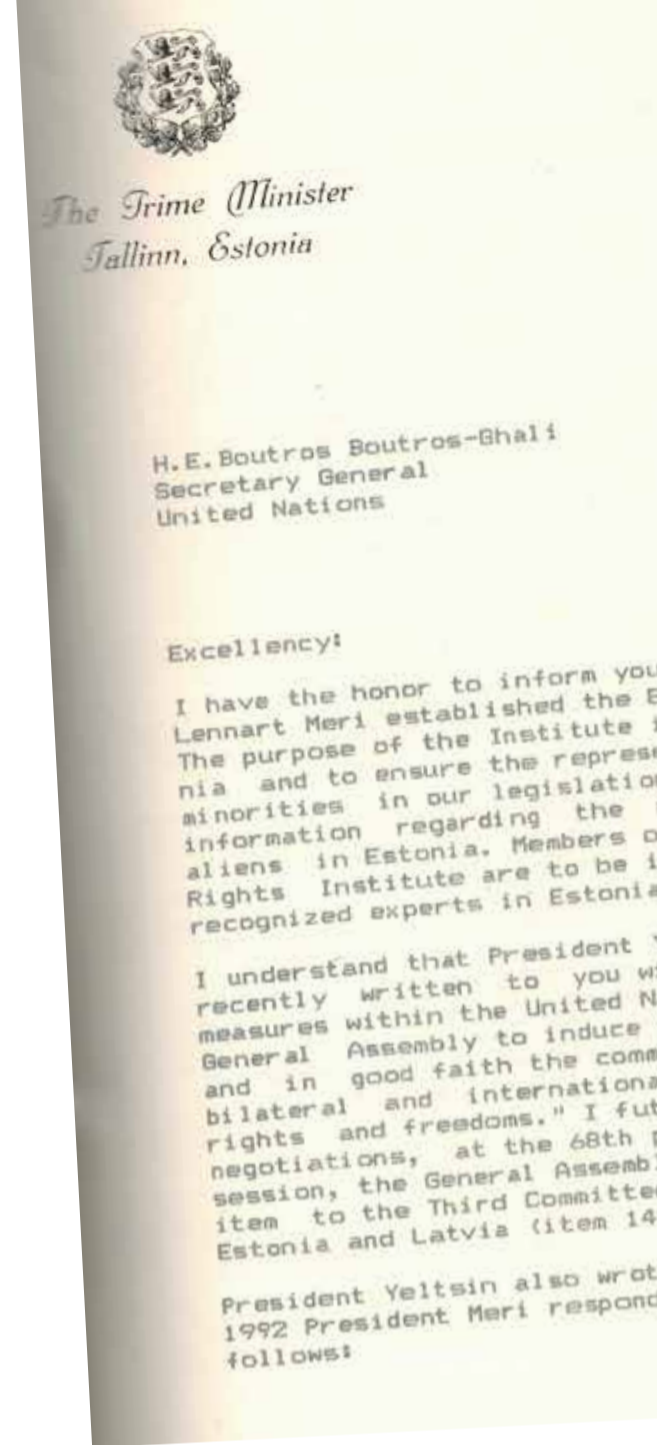
Toonased lood

Pärast iseseisvuse saavutamist ja Nõukogude Liidu lagunemist hakkas Venemaa määratlema oma mõjusfääri, nn lähivälismaad. Selleks kutsuti ellu kaasmaalaste poliitika ja mitte-meelepäraste valitsuste isoleerimiseks ka süüdistused inimõiguste rikkumises.

Eestile heideti ette vene ajal siia saabunud elanike ja nende laste kodakondsusest ilmajätmist. Teine teema oli keelepoliitika, kuna meie naaberriik oleks soovinud näha vene keelt sinise teise riigikeelena. Taoline olukord oleks olnud omamoodi eestlaste õiguste rikkumine ja hävitamiseks meie sideme eelkäijatega ning võtnuks võimalused järeltulijatelt. Manifestis “Kõigile Eestimaa rahvastele” on kirjutatud: “Meie esivanemate higi ja veri, mis selle maa eest valatud, nõuab seda, meie järeltulivad põlved kohustavad meid selleks.”

Me ei oleks saanud taolisi otsuseid teisiti teha. Tollases poliitilises olukorras pidas peaminister **Mart Laar** vajalikuks teavitada ka ÜRO peasekretäri **Boutros Boutros-Ghalit** inimõigustega tegeleva ja täidesaatvast võimust sõltumatu organisatsiooni loomisest.

Instituudi ülesandeks seati avalikkuse teavitamine inimõigustest, vastava kirjanduse ja õigusaktide tõlkimine, inimõiguslane haridus ja olukorra jälgimine ning nõukogude võimu kuritegude selgitamine ja ohvrite meeles pidamine.

Tänased suunad

Suurt tööd on kommunistliku võimu kuritööde ja ohvrite väljaselgitamisel ja tutvustamisel teinud instituudi liikmed Enn Tarto, Gilda Sabbo, Peep Varju, Leo Öispuu ja teised. Praegu osaleb instituut koos teiste organisatsioonidega märtsi- ja juunikuüditamise mälestuspäevade korraldamisel ning 23. augusti kommunismi- ja natsismiohvrite mälestuspäeva läbiviimisel.

Peamised töösuunad praegu on inimõiguste alaste uuringute korraldamine, kus küsitluste ja eksperthinnangute abil selgitame inimeste arusaamist ja teadlikkust inimõigustest; rahvusvaheliste kõrgetasemeliste konverentside korraldamine inimõiguste päeval 10. detsembril, õppematerjalide tõlkimine ja väljaandmine,

November 27, 1992

that on 3 November 1992 President
Estonian Institute of Human Rights.
to monitor human rights in Esto-
of the rights of national
and also to disseminate factual
rights of national minorities and
of the governing board of the Human
invited from amongst internationally
as well as abroad.

Yeltsin of the Russian Federation has
with the request that you "take all
ations, the Security Council and the
the Baltic States to discharge fully
commitments they have undertaken under
al agreements in the areas of human
ther understand that, after intensive
plenary meeting of the forty-seventh
ly decided to allocate the following
et: "The situation of human rights in
9)."

to our President, and on 12 November
led to President Yeltsin's concerns as

Mart Laari kiri Boutros Boutros-Ghalile 1992. aastast.

koostöö koolidega, inimõiguste teemaliste rändnäituste ettevalmistamine ja eksponeerimine ning koostöö Tadžikistani, Kõrgõzstani ja Georgiaga ning teiste Balti riikide ja rahvusvaheliste organisatsioonidega. Inimõiguste hariduse teemal oleme keskendunud inimõiguste, julgeoleku ja tehnoloogia seostele.

Tavapäraselt peljatakse riigivõimu, kes oma vägevuses võib üksikisiku õigused jalge alla tallata. Paraku pole seal, kus võim ei suuda või ei taha kaitsta õiguskorda, inimestel mingeid õigusi. Võim on sellel, kel rohkem jõudu. Kuidas aga kaitsta inimeste eraelu, kui on kombeks kõikvõimalikku teavet endast sotsiaalmeediasse panna, kus uus tehnika võimaldab seda hõlpsasti salvestada ja töödelda? Kus läheb piir jälgimisriigi ja kuritegevuse ning terrorismi ennetamise vahel? Need on küsimused, millega Inimõiguste Instituut tänapäeval tegeleb.

Inimõiguslased murekohad Eestis

Mida on Eesti ühiskond saavutanud 25 aastaga? Eelkõige toon välja meie kõigi panuse tähtsaima ja tuntuima inimõiguse – õigus elule – tagamisel. Garanteerides paljude elu kaitsvate reeglite – liikluskorralduse, tule- ja toiduohutuse jpt reeglite rakendamise, oleme saavutanud liikluses, tulekahjudes või kurjategija käe läbi hukkunute arvu olulise vähenemise, kuid palju peab veel tegema ja veelgi rohkem saavutama.

Mis on minu arvates praegu peamised inimõiguste alased küsimused Eestis? Esimesena märgiksin eraldumist ja selle

taastootmist ühiskonnas kahe, eesti- ja venekeelse haridussüsteemiga. See viib eraldumiseni ka töökohtadel, elupaikades, puhkuse veetmise kohtades ja mujal. Seda eraldatust on Eestile ette heitnud ka rahvusvahelised inimõiguste organisatsioonid.

Teiseks toon välja sõnavabaduse teema. Tsen-suuri meil ei ole, kuid sõnavabaduse kasutamiseks on vaja ka kuulajat. Me oleme järjest rohkem tunnistajaks oludele, kus sarnaselt arvavad inimesed räägivad vaid omavahel ja ei kuula teisiti arvajaid. Viimaks unustatakse nende olemasolu ja valimistel või muudel puhkudel üllatatakse – kust sellised inimesed välja ilmusid. Ja juhul, kui me teisitimõtlejaid märkame, oleme valmis kommentaarides ja muudes sõnavõttudes üksteist sildistama ja vahel ka lausa sõimama. Sellega rikume meie kõigi väärikust, mis on üks olulisemaid inimõigusi.

Õiguste ja kohustuste kooskõla

Lõpetuseks tsiteerin Lennart Meri esinemist 6. veebruaril 1993: "Me anname endale aru, et õigusrriiki tuleb Eestis ehitada meil endil ja meie lastel, et meil tuleb seadusloomet senisest kiiremini täiendada, et peame tõlkima ja inimestele kättesaadavaks tegema inimõiguste konventsioonid ja aktid, et peame hoolt kandma õigusteadvuse süvendamise eest Eestis, et inimene, põhiseadus käes, oskaks pöörduda kohtusse, kui ta vajab oma õiguste kaitset, ja samas: et inimene mõistaks oma õiguste ja oma kohustuste lahutamatu, nende igavest dunaamilist tasakaalu, mis on iga õigusrriigi püsimise esimene eeldus." ✕

Inimene mõistku oma õiguste ja oma kohustuste lahutamatu, nende igavest dunaamilist tasakaalu, mis on iga õigusrriigi püsimise esimene eeldus.

HOBUESKI

LINNATEATER.EE

KÖSTER

Viimased etendused!

Laval Peeter Tammeaar

Autor ja lavastaja Andrus Kivirähk

ENDLA TEATER
AASAST 1911

MUINASJUTT ARMASTUSEST, SÕPRUSEST JA SURMAST

Dream Works

AUTOR IVAN VÕRÕPAJEV
TÕLKIJAJA TIIT ALTE
LAVASTAJAJA INGOMAR VIHMAR
KUNSTNIK ROSITA RAUD
VALGUSKUNSTNIK MARGUS VAIGUR

LAVAJAJA STEN KARPOV, LIIS KARPOV, FATME HELGE LEEVALD, KLEER MAIBAUM-VIHMAR, CARMEN MIKIVER, JEKATERINA NOVOSJOLOVA, AGO ANDERSON, LAURI KINK, LAURI MÄESEPP, INGOMAR VIHMAR JT

14.03 / 22.03 / 24.03 / 28.03 / 7.04 / 25.04 / 10.05 Endla Suures saalis
19.03 Eesti Draamateatris / rohkem infot **ENDLA.EE**